BALKANİSTİK
DİL VE EDEBİYAT DERGİSİ
e-ISSN: 2687-2234
YIL: HAZİRAN 2025
CİLT: 7
SAYI: 1

Araştırma Makalesi/Research Article
DOI: 10.53711/balkanistik.1686952
Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, 2025; 7(1): 25-39
Journal of Balkanistic Language and Literature, 2025; 7(1): 25-39

TOPLUMSAL CİNSİYET VE MİLİTARİZM ÜZERİNE BİR ELEŞTİRİ: YEVGENİ ZAMYATİN'İN "DÜNYANIN BİR UCUNDA" ESERİ

Esra ELMACIOĞLU*

ÖZ: Yevgeni İvanoviç Zamyatin'in 1913 tarihli *Dünyanın Bir Ucunda (На куличках)* adlı uzun öyküsü, toplumsal cinsiyet, erkeklik ve militarizm olgularını derinlemesine ele alan bir metin olarak dikkat çeker. Zamyatin'in eseri, erkeklik ve kadınlık rollerinin toplumda nasıl biçimlendiğini, özellikle bir askerî garnizonda, ataerkil bir yapı içinde nasıl içselleştirildiğini ortaya koymaktadır. Yazarın grotesk karakter tasvirleri ve askerî kurum eleştirisi üzerinden, ataerkil toplumun bireylerin cinsiyet kimliklerini nasıl sınırladığı ve çarpıttığına dair önemli bulgular elde edilmiştir. Askerî hiyerarşinin ve militarizmin bireyler üzerindeki etkisi ile erkeklik ve kadınlık olgularının toplumsal yapılar içinde nasıl yerleşik bir şekilde inşa edildiği sorgulanmakta, erkek kimliklerinin savaş, güç ve hiyerarşi gibi militarist değerlere dayanarak şekillendirilmesi ile kadın kimliklerinin edilgen, itaatkâr ve ev içi rollerle sınırlandırılması arasındaki farklar vurgulanmaktadır. Bu çalışmada, toplumsal cinsiyet, kadın-erkeklik inşası metin odaklı eleştirel analiz yöntemi ile incelenmiş, edebi metnin sosyopolitik bağlamla etkileşimi ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, söz konusu toplumsal cinsiyet ve militarizm perspektifleriyle uyumlu bir biçimde edebiyat-toplum ilişkisinin güncelliği, Rus edebiyatında bu temaların tarihsel ve kültürel bağlamda nasıl şekillendiğini sorgulanmıştır. Eser, edebiyatın toplumsal cinsiyet temsillerinin eleştirisi için bir araç olarak nasıl kullanılabileceğini gösterir. Bu bağlamda, Zamyatin'in eseri, yalnızca edebî bir değer taşımakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapılar ve cinsiyet normlarına dair önemli bir eleştiri sunar ve literatüre katkıda bulunur. Toplumsal cinsiyet ve

* Dr. Öğretim Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta: esra.elmacioglu@yobu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4689-6060

OPEN ACCESS
© Copyright 2025 Elmacıoğlu

Geliş Tarihi (Received): 29.04.2025
Kabul Tarihi (Accepted): 28.05.2025
Cite As/Atıf: Elmacıoğlu, E. (2025). Toplumsal cinsiyet ve militarizm üzerine bir eleştiri: Yevgeniy Zamyatin'in "Dünyanın Bir Ucunda" eseri. *Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi*, *7*(1), 25-39.

militarizmin bireyler üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olarak cinsiyet rolleri ve toplumsal yapıların bireysel kimlikler üzerindeki şekillendirici gücünü ortaya koyar.
Anahtar Kelimeler: Zamyatin, Militarizm, Kadın, Erkek, Cinsiyet**.**

A CRITIQUE ON GENDER AND MILITARISM: YEVGENY ZAMYATIN'S A GODFORSAKEN HOLE

ABSTRACT: Yevgeny Ivanovich Zamyatin's 1913 novella *A Godforsaken Hole* is a text that deeply explores the concepts of gender, masculinity, and militarism. Zamyatin's work reveals how male and female roles are shaped in society, particularly within a military garrison, and how they are internalized in a patriarchal structure. Through grotesque character portrayals and critique of military institutions, the author provides significant insights into how patriarchal society restricts and distorts individuals' gender identities. The effects of military hierarchy and militarism on individuals are questioned, alongside the examination of how masculinity and femininity are firmly constructed within social structures. The shaping of male identities based on militarist values such as war, power, and hierarchy is contrasted with the confinement of female identities to passive, obedient, and domestic roles. In this study, gender and constructions of masculinity and femininity are examined through a text-focused critical analysis method, highlighting the interaction between the literary text and its sociopolitical context. Within this framework, the current relevance of literature-society relations, in line with perspectives on gender and militarism, is questioned by exploring how these themes have historically and culturally developed in Russian literature. The work demonstrates how literature can serve as a tool for critiquing gender representations in society. Thus, Zamyatin's work not only holds literary value but also offers a significant critique of social structures and gender norms, contributing to the literature. By helping us understand the impacts of gender and militarism on individuals, it reveals the formative power of gender roles and social structures on personal identities.
Keywords: Zamyatin, Militarism, Woman, Man, Gender.

Giriş

Yevgeni Ivanoviç Zamyatin (1884-1937) Çarlık Rusya'nın yıkılışına, Birinci Dünya Savaşına, iç savaşa ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kuruluşuna tanıklık etmiş geçiş dönemi yazarlarındandır. Yazarın yaşam öyküsü, ailesinin entelektüel ve dini kimliğiyle şekillenmiştir: babası Ortodoks papazı, annesi piyanist, kendisi gemi inşaat mühendisidir. 1905 yılında Bolşeviklerin bir toplantısına katıldığı için tutuklanmıştır: tutukluluk süreci 1906 yılında sona erer. 1908 yılında Bolşeviklerin partisinden ayrılmıştır. Bir süre sonra, Rusya'nın en büyük buzkıranı olan Aleksandr Nevski'nin inşası çalışmalarına katılmak üzere İngiltere'ye gönderilmiştir. Bu görevi dolayısıyla 1916-1917 yılları arasında Newcastle'da yaşamıştır (Karaca, 2013, s. 66). Zamyatin, Rus edebiyatında çoğunlukla antiütopya ve bu konu üzerine yazdığı *Biz (Мы, 1920)* romanı ile bütünleşen bir yazardır. Bu çalışmanın konusu olan *Dünyanın Bir Ucunda* başlıklı uzun öyküsü klasik Rus edebiyatı geleneğini takiben, kırsal Rus yaşamını anlatan

üçlemesinin bir parçasıdır. Yazarın *Bir Taşra Hikâyesi (Уездное, 1912)* ve *Alatır*[1] *(Алатырь, 1914)* başlıklı uzun öyküleri bu üçlemenin diğer parçalarıdır. Yazar, taşra yaşamını; dinginliği, bölgeye özgü detayları ve yemekle kurulan varoluşsal bağı kendine has bir üslupla öykülerine yansıtır (Abişeva, 2008, s. 63). Eleştirmen Voronski, Zamyatin'in bu hikâyelerde, Kuprin'in *Düello (Поединок)* çizgisini sürdürdüğünü, ayrıca Sergey Tsenski'nin *Babayev (Бабаев)* eserinde ortaya koyduğu Çarlık Ordu'sunun ayrışması temasını pekiştirdiğini dile getirir (Polyakova, 1996, s. 68).

Zamyatin, 1913 yılında doktorların tavsiyesi ile Nikolayev şehrinde yaşamaya gider. Bölgede yaşadığı süreçte, buradaki kırsal yaşamı hicveden bu üçleme yazılır. Çalışmaya konu olan öyküsü ise, Birinci Dünya Savaşı arifesinde *Zavetı (Заветы)* dergisinin 1914 yılı üçüncü sayısında yayımlandığında sansürün[2] dikkatini çeker, dergiye el konur ve bu sayı edebiyat eleştirmeni R. İvanov Razumnik (1878-1946) tarafından yeniden düzenlenir. Zamyatin, orduyu itibarsızlaştırma ve orduya hakaret suçlarından anti-militarist bir yazar olarak yargılanır. Bunun sonucunda derginin yayın kurulu tutuklanır ve Zamyatin kuzeye sürülür. 11 Mart 1914 tarihinde Peterburg Basın Komitesi *Dünyanın Bir Ucunda* başlıklı öyküye el konulmasına karar verir. Karara ilişkin suçlama olarak: "Öykünün yirmi dört bölümden oluştuğu, Uzak Doğu'da bulunan küçük bir askerî müfrezedeki yaşantının iğrenç bir biçimde yansıtıldığı" ifade edilir (Polyakova, 1996, s. 67).

Zamyatin'in *Dünyanın Bir Ucunda* adlı eseri, Rusya'nın Uzak Doğu'sunda bulunan askerî müfrezenin, subayların ve eşlerinin karakteristik özellikleri örnekleminde, Rus Ordusu üzerine satirik değerlendirmesinin sonucu olarak ortaya çıkar. Toplumu oluşturan bireyler arasındaki farklılıklar öncelikle "eril" ya da "dişil" olma özelliklerine göre şekillenir. Sonrasında ise bu bireylerin ait oldukları kültürlerin bu cinsiyetlerden beklentileri ve bu beklentilerin şekillendirdiği kalıplara göre davranılması istenir. Bireylerin ait oldukları meslek gruplarından beklenen davranış kalıpları da bu cinsiyet önyargıları temelinde şekillenir. Güç gerektirecek her mesleğin erkeğe, evle ilgili her işin de kadına atfedilmesi genellikle bu

[1] Alatır- Günümüzde Rusya'nın Çuvaşistan Cumhuriyetinde yer alan, Volga bölgesindeki eski Rus şehirlerinden biridir. Zamyatin'in aynı adlı öyküsü, şehirde yaşananları anlatır. Alatır, aynı zamanda Rus halk inanışlarında bir takım sihirli güçleri olduğuna inanılan kutsal bir taştır.
[2] Sansür- Bilgi, düşünce, sanat ve ifade biçiminin bir otorite tarafından denetlenmesi.

önyargılara göre birçok ataerkil toplumda benzer özellikler gösterir. Örneğin: "Asker cesur, öğretmen sevecen, doktor anlayışlı, psikolog güvenilir, kuaför popüler" olmalı gibi ifadeler bu algıyı kanıtlamaktadır. Asker ya da polis olacak bir gencin naif, kırılgan duygular içerisinde olması ya da bir erkeğin ev işlerinde eşine yardımcı olması alaya alınacak durumlar ortaya çıkarır. Zamyatin, *Dünyanın Bir Ucunda* başlıklı uzun öyküsünde Rus Ordusu, subay ve eşlerinin durumunu trajikomik bir biçimde eleştirirken, Monarşik Dönem Rusya'sında ataerkil toplumsal cinsiyet ve erkeklik olgusunun küçük bir örneklendirmesini ortaya koyar. Bu bağlamda bu çalışmada, eserdeki erkeklik olgusu ve ataerkil toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl yorumlandığı incelenmiştir.

Eserde Erkek Kimliğinin İnşası ve Militarist Yapı [3]

Erkekler doğdukları andan itibaren içinde bulundukları cinsel kimliğin nasıl olması gerektiği doğrultusunda homososyal bağlar aracılığı ile bilgi edinirler (Gedik-Çakır vd., 2020, s. 87). Erkeklik inşa sürecinde bu bağın nasıl işlediğini algılamak için, erkeklerin sosyal dünyalarında oluşturdukları kendilerine özgü dili kavramak gerekir. Kadın - erkek işi tasnifi bireysel ve sosyal hayatta atfedildiği toplumsal cinsiyet rolleriyle şekillenmektedir. *Dünyanın Bir Ucunda* eserinde kadın-erkek işi tasnifinden önce, Rus toplumuna ait karakteristik ögeler göz önüne serilir. Sonrasında ise özellikle erkek egemen bir kurum olan ordu içerisinde ortaya konulan "erkeklik" algısı, erkek işi olarak atfedilen "subaylık" cinsiyet rol modeli temelinde, garnizondaki subay eşleri üzerinden de kadına bakış açısı yansıtılır. Eserde, subay olmaya tamamen uzak bir isim olan Andrey İvanıç Polovets ve birlikte bulunan diğer askerler örnekleminde, mesleki rol modelleri çerçevesinde erkeklik olgusu ve militarizm başlıklarına değinilecektir.

[3] Bu çalışmada "erkeklik inşası" ifadesi, erkek kimliğinin bireysel ve toplumsal düzeyde sabit, doğal ya da değişmez bir özden ziyade tarihsel, kültürel ve toplumsal pratikler içinde sürekli biçimlenen bir toplumsal cinsiyet pozisyonu olduğunu vurgulamak amacıyla kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet kuramında "erkeklik" kavramı, çoğul ve değişken yapısıyla ("hegemonik erkeklik", "alternatif erkeklikler" vb.) *inşa edilen* bir süreç olarak ele alınır (Connell, 1995, s. 35; Kimmel, 2001, s. 126). Bu bağlamda "erkek kimliğinin inşası" ifadesi kullanılabileceği gibi, literatürde yaygın biçimde "erkekliğin inşası" (construction of masculinity) veya "erkeklik inşası" terimi de tercih edilmektedir (Whitehead, 2002, s. 88; Kimmel vd., 2004, s. 129). Bu kullanım, erkekliği özcü bir kimlik kategorisine indirgemeden, onu toplumsal, tarihsel ve kültürel bağlamlarda sürekli yeniden kurulan bir ilişkisellik biçimi olarak kavramamıza olanak sağlar.

Andrey İvanıç'ın, Rusya'nın Batısında bulunan Tambov'dan, Pasifik kıyılarındaki bu askerî birliğe nasıl düştüğünün öyküsü, eserin ilk bölümünde yansıtılır. Öncelikle Ruslara has tembellikten ve Andrey İvanıç'ın akademiye, ardından piyanoya merak salmasından, her birine açgözlülükle saldırmasından ama sonunda çaresizlikten teğmen olmasından söz edilir. Genç Teğmen'in Pasifik kıyısındaki bu garnizona uyum süreci, subaylardan beklenen davranış şekilleri oradaki diğer askerlerle iletişimi sonucunda şekillenir. Rütbesiz askerlerden, subaylara, generallere kadar garnizon sakinlerinin tasvirleri gerçekçi ve çoğunlukla grotesk bir üslupla yansıtılır (Mayasov, 2011, s. 177). Yirmi dört kısa bölümden oluşan öykünün ilk bölümü "Tanrısal Bir Esneme" ("Божий зевок"), Andrey İvanıç ekseninde tüm Ruslara atfedilen istikrarsızlığa dikkat çeker. Bu istikrarsızlık sonucu asker olmaya mecbur kalan Teğmen Polovets, Pasifik kıyılarında subay olarak bulur kendini. Tabur-garnizon-ordu gibi kavramlar sis metaforu ile ilişkilendirilir. "Geleli üç gün olmuştu, üç gündür sis yüzünden nefes alamıyordu" (Zamyatin, 2011, s. 178) cümlesi teğmenin bu garnizona uyum sürecinin başlangıcına işaret eder. Askerî yaşamdaki tembelliğin, garnizondaki subayların davranışlarını etkilediği gibi, sis metaforuyla İvanıç'ın yaşamının da değişeceğinin işareti olarak karşımıza çıkar. Sis, sadece uzunluğu, karanlık atmosferi ile kahramanları içine çeken bir olgu değil, aynı zamanda Zamyatin'in uzun öyküsünde hikâyeler arasında geçişleri sağlayan mikro evrendir (Sayganova, 2003, s. 29).

Garnizonun en üst rütbesinde bulunan General Azançayev eserdeki militarizm algısını ortaya koyan başlıca figürdür: "bir aşçı önlüğü, kısacık şiş bacakların üzerinde hamile kadın göbeği. Kel, pörtlek gözlü, kurbağaya benzer bir kafa. Belki de elbisesinin altında karnı alaca bulaca beyaz-yeşil renkli şişkin, kocaman bir kurbağa" (Zamyatin, 2011, s. 179) tanımlaması garnizondaki işleyişin en tepesindeki kişinin bu hantal çehresinin, askerî nizama uygunsuzluğuna işaret eder. Bu tanımlamanın ardından generalin "Zaten subaylarım pek az. Sarhoşlar ise ne kadar çok" (Zamyatin, 2011, s. 180) sözleri de askerî disiplinle ilgili büyük bir ciddiyetsizliğin olduğu konusundaki ipuçlarına katkı sağlamaktadır. Yüzbaşı Nikolay Petroviç Şmit'in de benzer bir biçimde Teğmen Andrey İvanıç'a general hakkında söylediği: "Generali dünyanın bir ucuna bu cehenneme iyi bir iş yaptı diye tıkmamışlardır! Baksanıza asker paraları nereye gidiyor, atların yemlerine mi?" (Zamyatin, 2011, s. 187) ifadesi garnizonda yaşanan düzensizliğin ve askerî

harcamaların amacından saparak uygunsuz biçimlerde kullanılmasının altını çizmektedir.

Judith Butler'ın toplumsal cinsiyetin performatif olarak inşa edildiğine dair görüşüyle paralel biçimde, birçok sosyolog ve sosyal psikolog da bireyin kadın ya da erkek olarak tanımlanmasının, toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde temel oluşturduğunu savunur ve bu rollerin yaşla birlikte değerlendirilerek toplumların en eski sınıflandırmalarından birine işaret ettiğini vurgulamaktadır (Vatandaş 2011, s. 34). Bu bağlamda eserde Şmit'in: "Andrey İvanıç içimizdeki yegâne masum bir kuzucuk. Bizde herkes birbirinden seçme. Ben mi? Beni buraya uygunsuz davranışlardan sürdüler. Moloçko'yu genel adaba aykırılıktan, Neçesa'yı boş konuşmaktan, Kosinski'yi kumardan… Kendinize dikkat edin kuzucuk. Burada bozulursunuz, ayyaşın teki olursunuz, kendinizi vurursunuz…" (Zamyatin, 2011, s. 188) ifadesi Andrey İvanıç'ın garnizonda temsil ettiği cinsiyet rol modelinin meslek algısına tamamen yabancı olduğunun göstergelerinden biridir. Bu ifade aynı zamanda hem Şmit'in trajik kaderini hem de Andrey İvanıç'ın dönüşümünün habercisi niteliğindedir.

Dünyanın Bir Ucunda öyküsü, insani ve askerî detaylar üzerine odaklanır. Bu bağlamda Zamyatin'in bir ordunun yaratılmasının başka alanlarda eksikliğe yol açacağı; her bir ordunun aç milyonlarca ağız ve tek bir iplik dahi üretemeyen çok kafalı bir tüketici olduğuna dair görüşleri eserin eleştirel yönünün temelidir (Polyakova, 1996, s. 68). Eserde sık sık tekrar edilen General Azançayev'in oburluğu, orduya harcanması gereken paranın onun yemeği için kullanıldığı ifadesi "At Yemi" ("Лошадиый корм") başlıklı altıncı bölümde yinelenmektedir. Özellikle Azançayev hakkında yapılan: "Rus sobası, bilirsiniz öyle bir gırtlağı vardır ki, doymak bilmez. Bir kucak odun yanar, sonra ikincisi, onuncusu – gene de yetmez, daha çok ister. İşte general yemek yerken aynen böyledir" (Zamyatin, 2011, s. 189) benzetmesi genel anlamda orduyu da hedef almaktadır. General Azançayev, erkeklik algısı ve militarist eleştirinin sembolik figürüdür: Onun dev bir kurbağaya benzetilen fiziksel tasviri iktidarın grotesk bir eleştirisidir. Cinsiyet rol model temelinde şekillenen meslek algısı açısından bakıldığında general kilit figür olarak "açgözlü, doymak bilmeyen, müstehcen konuşmaktan hoşlanan, garnizonda bulunan tüm kadınlar üzerinde, cinsel anlamda hak sahibi olan ve bu hakkı mesleki üstünlüğü ile tacize-tehdide dönüştüren yapısı" ile yansıtılır. Erkeklik algısını ortaya koyan

çalışmaların gelişiminde önemli bir kavramsal çerçeve sunan "hegemonik erkeklik" kavramı, Connell'in 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların ortalarında yaptığı çalışmalarla literatüre kazandırılmış ve toplumsal cinsiyet araştırmalarında disiplinlerarası etkiler yaratmıştır (Messerschmidt, 2019, s. 11). Bu bağlamda General Azançayev ve subayları arasında yaşananlar garnizon içindeki düzen hegemonik erkeklik kavramını yansıtmaktadır. Bu düzen içerisinde gelişen tatsız olayları kanıksayabilen subayların ortama entegre ve daha huzurlu olmaları, bunun aksi sisteme isyan edenlerin ise istisnai yaptırımlarla karşılaşmaları bu kavramla ilişkilendirilebilir.

Teğmen Andrey İvanıç, garnizondaki bu işleyişe aykırı bir karakter olarak ortaya çıkar. Bu düzene uyum sağlayan subaylardan biri olan Teğmen Moloçko'nun ona söylediği: "Olamaz. Geleli bir ay olmuş, daha bir defa bile toplantılarda görünmemişsiniz, inanılır gibi değil! Yaptığınız, sizin adınıza tam bir domuzluk" (Zamyatin, 2011, s. 192), sözleri garnizon içerisindeki homososyal bağlara ayak uydurabilmenin şartlarından birinin subay kulübüne katılarak gerçekleşeceğini gösterir. Bu bağlara dâhil olmanın diğer göstergeleri de müfrezedeki diğer askerlerin karakteristik özellikleri ile gözler önüne serilmektedir. Moloçko'nun Teğmen İvanıç'ı dâhil edeceği erkek egemen subay kulübünün toplantı ve işleyişinin yansıtıldığı bölüme verilen ad ise ironik ve sembolik çağrışımlarla örtülüdür. "İnsan Parçacıkları" ("Человечьи кусочки") başlıklı bu bölümde subay kulübünün atmosferi sigara dumanından ve insan parçacıklarından oluşmakta, kızıl bir sisin içerisinde kaybolmaktadır: "İnsan parçacıkları yüzüyor, hareket ediyor, herhangi bir hayali akvaryumun içinde yüzen balıklar gibi kızıl sisin içerisinde varlıklarını ayrı ayrı sürdürüyorlardı" (Zamyatin, 2011, s. 192). Bu kısımda yapılan "insan parçacıkları" metaforu, subayların garnizon içerisinde kendilerine yabancılaşarak sistemin birer dişlileri haline dönüştüklerine, tıpkı akvaryum balıkları gibi bireysel iradeden yoksun bir biçimde gereklilikleri takip ettiklerini ve bunun sonucunda mekanik birer yapıya büründüklerine işaret eder. Aynı bağlamda "sis" metaforunun kızıl renkle tanımlanması ise itaat kültüründe eleştirel düşünceden uzaklaşmış bu yapının çürümüşlüğünü göstermek için kullanılmaktadır. Bu metaforlar, subayların özgür iradelerini kaybettiği, kimliksizleştiği ve anlamsız bir otorite döngüsüne hapsolduğu bir sistemi resmeder. Bu düzenin aykırı karakteri olarak yansıtılan ve yazar tarafından eserin başında "masum kuzu" betimlemesiyle aktarılan Andrey İvanıç'ın garnizona uyum süreci, erkek kimliğini yeniden inşasının resmen somut

bir göstergesi olan subay kulübünde geçirilen bu gece ile başlamaktadır. Yazar, orada bulunan diğer subay, yaver ve insan parçacıklarının geçirdiği evrimin baştan sona İvanıç'ın dönüşümü ile somutlaştırmaktadır. Sis, duman, insan parçacıkları metaforları, akvaryumda yüzen balıkların içerisine sistemin istediği bireyin dönüşümünü hızlandıran etki yaratmaktadırlar. Teğmen İvanıç, subayların hayatı kadar anlamsız atmosferde ansızın kendi varlığından uzaklaşarak "diğerleri gibi ölene kadar ulumak, haykırmak, şarkı söylemek isteğiyle doldu" (Zamyatin, 2011, s. 194) ifadesi bu değişimin başlangıcına işaret etmektedir. Genç Teğmen içgüdüsel olarak bir an için kendine gelir ve içindeki yeni oluşumdan kurtulmak, oradan uzaklaşmak ister. Ancak elbette o da bu sistemin inşa ettiği kişiye dönüşecektir. Bu dönüşümün en büyük etkisini piyanonun başına yeniden oturmak istediğinde yaşar, hevesle yaklaştığı bu müzik aletinden bir gün önceki yaşadıklarının etkisi ile uzaklaşır. Teğmenin kişiliğindeki istikrarsızlık, öncesinde kendisini subaylığı seçmeye iten sebepler, sonrasında ise tutarsız tavırları erkek egemen militarist yapının genel özellikleri ile benzerdir. O, sadece bu yapının içine dâhil olan son kişi olarak, yapısal değişim sürecinin somut bir örneğidir. Bu bağlamda değişiminin bir parçası da diğerleri gibi, başka subayların eşlerine duyduğu yakın ilgi ile de kendini gösterecektir. Garnizondaki subaylar arasında olağan kabul edilen durumlardan biri de eşlerinin General ve diğer erkeklerle gayri meşru ilişkilerinin aşikâr olmasına rağmen herhangi bir sorun teşkil etmemesidir. Bu konunun netlikle açığa çıkarıldığı birçok ifade ve konuşma tekrar edilse de durumun vahameti en can alıcı biçimde, General Azançayaev'in Yüzbaşı Şmit ve karısı Marusya için "düşündüğün gibi bir kız çocuğu bulduğunu sanıyorsun, küçüğüm kendini bir şey zannetme, göreceksin diğerleri gibi o da hepimizin ellerinden geçecek" sözleriyle ortaya çıkmaktadır (Zamyatin, 2011, s. 191). Bu bağlamda, kadınların garnizondaki erkek egemen dünya ve militarist düzene ait birer "mülk" olarak görülmeleri, Neçesa'nın karısı Katyuşa ve onun dünyaya getirdiği çocukların biyolojik babalarının dedikodularla anlatıldığı bölümlerde de somut bir şekilde kendini gösterir. Katyuşa'nın dokuzuncu bebeğini doğurduğu, kadının her yıl bir çocuk dünyaya getirdiği, her birinin bir başka kişiye benzetildiği alay konusu olsa da herhangi bir huzursuzluk yaratmaz, aksine garnizonda dedikodu için yeni bir malzeme olarak görülür: "Kadın her yıl doğuruyor. Oğlanın biri İvanenko'nun burnundan düşmüş, diğeri sanki yaverin kopyası, üçüncüsü Teğmen Moloçko'nun yüzü gibi pembe, sağlıklı buzağı gibi bir surata sahip. Peki ya bu dokuzuncusu kimin?" (Zamyatin, 2011, s. 182). Bu ve

benzeri söylemler erkek egemen garnizon içerisinde gerçekleştirilen en önemli işlerin başında gelir. Zamyatin'in bu düzeni eleştirmek için ortaya koyduğu argümanların temeli, askerî sistemin topluma faydası olmayan yapısını gözler önüne serme üzerine kuruludur. Bu bağlamda yazar, askerî hiyerarşiyi insanı robotlaştıran, yaratıcılığı ve eleştirel düşünceyi yok eden bir mekanizma olarak eleştirir.

Grotesk Figürler ve Cinsiyet Rolleri

Yevgeni Zamyatin'in *Bir Taşra Hikâyesi*, *Dünyanın Bir Ucunda* ve *Alatır* adlı eserleri, Rus taşrasını merkezine alan tematik bir üçleme olarak değerlendirilebilir. Bu üç eser, biçimsel ve tematik olarak Gogol, Gonçarov ve Çehov gibi klasik Rus yazarlarının taşra temalı yapıtlarıyla bazı ortaklıklar taşısa da Zamyatin'in eleştirisinin dozu daha sert ve modernist bir çizgiye sahiptir. Yazar, taşrayı yalnızca bir yaşam alanı olarak değil, aynı zamanda bir zihniyet biçiminin ve ahlaki çöküntünün mekânı olarak kurgular (Abişeva, 2008, s. 60). Bu bağlamda taşra, pastoral ya da nostaljik bir imgeden ziyade, toplumsal ve bireysel dejenerasyonun metaforu hâline gelir. Zamyatin'in taşra anlatılarında mekân, dış dünyadan yalıtılmışlığı, değişime kapalı yapısı ve içe kapanıklığı ile dikkat çeker. Mikhail Bahtin'in edebiyat teorisinde merkezi bir kavram olan kronotop (Yunanca chronos "zaman" + topos "mekân"), zaman ve mekânın organik bir bütünlük içinde temsil edildiği, edebî metinlerdeki anlam üretimini yapılandıran dinamik bir yapıdır. Bu kavram, yalnızca edebî formların analizinde değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel pratiklerin ideolojik kodlarının çözümlenmesinde de epistemolojik bir araç işlevi görür (Bakhtin, 2001, s. 28). Bu noktada taşra, Bahtin'in "kronotop" kavramı bağlamında değerlendirildiğinde, zamanın donduğu ve mekânın daraldığı bir gerçeklik alanı olarak okunabilir. Zamyatin, bu dünyayı betimlerken bireyin yalnızlığını, yabancılaşmasını ve ahlaki çözülüşünü de gözler önüne serer. Üçlemede taşra toplumunun yüzeydeki sıradanlığı ve durağanlığı, derin bir manevi boşluğu gizlemektedir. Zamyatin, karakterlerini bu durağanlık içerisinde konumlandırarak onların içsel çözülüşlerini ve değer yitimini görünür kılar. Bu anlatım biçimi, klasik edebiyatta sıkça rastlanan idealize taşra imgelerinden bilinçli bir kopuşu temsil eder. Zamyatin'in taşrası, Gogol'ün grotesk taşrasını ve Çehov'un melankolik kır yaşamını anımsatmakla birlikte, modern bireyin varoluşsal buhranlarına da zemin hazırlar. Zamyatin'in taşra anlatıları, hem Rus edebiyatındaki taşra geleneğine eleştirel bir katkı sunmakta hem de modernist estetikle bireyin iç dünyasını yansıtan

bir anlatı formu geliştirmektedir. Taşra burada yalnızca bir coğrafi yer değil; aynı zamanda bir kültürel, ahlaki ve epistemolojik kapalılığın sembolü olarak kurgulanır.

Bahtin (2001, s. 83) "Groteskin özünün tam da yaşamın çelişkili ve çift taraflı bütünlüğünü sergilediğini" ifade eder. Zamyatin'in karakterlerinin jestlerindeki grotesk ve mizahi ton, bireylerin ilkel içgüdülerinin ve hayvani doğalarının altını çizmedeki temel unsurların başında gelir. Bu yön, sadece sözlü iletişimle değil, aynı zamanda beden diliyle de karakterin içsel dünyasını yansıtarak toplumsal yapıları ve bireysel kimlikleri sorgular. Zamyatin'in kırsal Rus yaşamını anlattığı eserlerinde, karakterlerin jestleri, kelimelerle örtüşmeyen, fakat onların ötesine geçen bir anlam taşıyan ilkel tepkileri vurgular. Bu jestler, kelimelerle ifade edilemeyen biyolojik içgüdüsel tepkisellik ve basitliğin göstergesi olarak işlev görür. Bahtin'in de belirttiği üzere, Zamyatin'in evreni, "yarı insan, yarı hayvan" figürleriyle dolu, tek boyutlu bir dünyadır (Akt. Polyakova, 2010, s. 215). Bu dünyada kelimeler, jestler ve dışsal deneyimler arasında hiçbir ayrım yoktur; her şey birbirini yansıtan, sürekli bir dönüşüm içindedir. Bu bağlamda, Zamyatin'in karakterlerinin jestleri, çoğu zaman onların sözel ifadelerini pekiştirir veya onlardan önce gelir, bu da metnin grotesk üslubunu güçlendirir. Grotesk üslubun işlevi burada yalnızca fizikselliği ve biyolojik içgüdüleri değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri ve normlarına karşı bir eleştiriyi de içerir. Zamyatin'in eserlerinde, toplumsal cinsiyet kimlikleri genellikle kalıplaşmış, doğal ve biyolojik bir düzeye indirgenir. Bu, erkek ve kadın karakterlerin fiziksel tepkilerinin çoğu zaman ilkel, hayvansı bir doğaya bürünmesiyle kendini gösterir. Toplumsal cinsiyetin biyolojik bir dayanakla açıklanması, toplumsal normlara ve cinsiyet rollerine dair bir sorgulamayı ima eder. Bu bağlamda, grotesk ve mizahi jestler, sadece bireysel içgüdülerin değil, aynı zamanda toplumsal yapılar ve güç dinamiklerinin eleştirisini de sunar. Zamyatin'in grotesk üslubunda, fiziksel eylemler ve jestler, karakterlerin entelektüel ve toplumsal düzeydeki konumlarını sorgulayan birer araç haline gelir. Bu, hem bireysel hem de toplumsal anlamda bir kimlik arayışı ve toplumsal normlara karşı bir isyan olarak okunabilir. Dünyanın sonundaki askerî garnizonda geçen mekân, bir zamanlar destan kahramanlarının sınır bekçiliği yaptığı topraklarda, modern kahramanların içsel çatışmalarla, toplumun şekillendirdiği kimlik sorunlarıyla boğuşan bireylere dönüşmüştür (Komlik, 1999, s. 79). Yazar, yazım tarzında bu çatışmayı bireyin gerilemesi olarak ele almaktadır. Bu sorun üzerine "Yarın" ("Завтра") başlıklı makalesinde; "İnsan ölüyor. Gururlu Homo Erectus, dört ayağının üzerine çöküyor;

dişleri keskinleşiyor, kılları kabarıyor. İnsanın içindeki hayvan zafer kazanıyor" ifadesini kullanır (Zamyatin'den akt. Kulyapin, 2003, s. 63). *Dünyanın Bir Ucunda* eserinde erkek karakterler yazarın bu açıklamasının somutlaşmış bir versiyonu olarak kimliklerini kaybeder ve hayvani davranışlar sergilerler. Karakterlerin betimlenmesi ayyaş, dedikoducu ve obur kimlikleri ile çoğu zaman başıboş amaçsız yaşamları da hayvani davranışların özüyle yansıtılır ve onların her biri başka bir hayvanla özdeşleştirilir. General Azançayev obur bir kurbağa, Andrey İvanıç önce masum bir kuzu, ardından deniz canavarı, tavşan suratlı aşçı, sevimli kedi Marusya, etrafta daima sessizce dolaşan Generalin karısı minik bir baykuş, vahşi hayvan Şmit, boz karınca askerler ve diğer birçok karakterin tekrar tekrar hayvanlarla örtüşen yönlerinin ortaya çıkarılmasından söz edilebilir. Bununla birlikte Zamyatin, bu karakterlere verdiği isimleri de rastlantısal olarak seçmemiştir. Onlara has özellikleri seçtiği soyadları ile de pekiştirmektedir. Örneğin Şmit soyadı, yüzbaşına atfedilen aşırı güç ve iradeyi temsil eden özellikler, Alman asıllı bir Rus olduğunu da gözler önüne koymaktadır. Şmit karakteri ve bu karakterin aktarılması ile ilgili araştırmacı Şaytanova'nın (2014, s. 73) çıkarımı yazarın üslubunda sözü edilen unsurları özetlemektedir:

> Şmit'in iradesi, bu iradenin grotesk biçimde abartıldığı da tartışılmazdır. Grotesk, kısa süreli bir anlatım aracıdır. Biraz fazla uzatıldığında, keskinliğini ve netliğini kaybeder. İçsel, psikolojik olanı dışsal harekete çevirmeye yarayan bir araç olarak kullanıldığında ise, melodrama kayma tehlikesi doğar ve melodram daima güçlü tutkuları diş gıcırdatmalarına indirger. Zamyatin'in öyküsünde bundan epeyce var. Şmit'in gücü fazlasıyla abartılmıştır. O'na karşı duran Marusya'nın ise zayıflığı ve kırılganlığı fazlasıyla vurgulanmıştır.

Teğmen Şmit'in gücünün abartılması, demir gibi bir karakter olduğunun yinelenmesi gibi unsurlara, eşi Marusya'nın; "Biliyor musunuz? Şmit zalim ve güçlüdür. Hatta onu zalimliğine boyun eğmek bile benim hoşuma gidiyor. Anlıyor musunuz: her şeyde sonuna kadar…" sözleri ile pekiştirilir (Zamyatin, 2011, s. 189). Bu açıklama özünde, yazarın karakterlere kadın ve erkek tahakküm zincirinde nasıl bir evren yarattığının göstergesidir. Eserdeki erkek karakterlerin yeri geldiğinde amaçsız, boş ve haddinden fazla güce egemen bir kesim olarak yansıtılmasının karşısında, kadın karakterler tam tersine itaatkâr, var olan düzene boyun eğen zayıf ve kırılgan birer varlıktan öteye geçememiş, tam bir birey olarak yansıtılamamışlardır. Yazar, kadın karakterleri, ataerkil sistemin nesneleştirdiği

figürler olarak ele almaktadır. Subay eşleri, General Azançayev'in cinsel tacizine maruz kalan, sessiz kurbanlardır. Bu durum, militarist yapının kadın bedeni üzerindeki denetimini ve erkek egemenliğinin toplumsal meşruiyetini yansıtır. Zamyatin'in kadınları "korunmasız" ve "edilgen" olarak resmetmesi, dönemin Rus toplumunda cinsiyet eşitsizliğinin yapısal bir sorun olduğunu vurgular. Kadınların edilgen, işlevsiz ve korunmasız tavırları özellikle erkek egemen bu evrenin başlıca simgesi General Azançayev'in tanımlamaları ile de belirginleşmektedir. Örneğin baldızı Agniya ile konuşmasında: "Agniya, söyle bakalım, bir kadın ne zaman subay olabilir? …ne zaman mı, altta bulunduğunda, hangi makamda anladın mı?" (Zamyatin, 2011, s. 189) sözlerindeki küçümser ve müstehcen ifade de netlikle açığa çıkmaktadır. Ayrıca Marusya için kullandığı "senin Marusya'yı gördüm, sevimli, minicik bir kedicik, çok tatlı" ifadesi kadınların bir aksesuardan farklı görülmediğinin göstergesidir (Zamyatin, 2011, s. 190). Bu tanımlanın geçtiği diyalogdan kısa bir süre sonra ise Teğmen Şmit ile yaşadığı ast-üst tartışması sonucu konumunu kullanarak hem teğmeni cezalandırır hem de Marusya'yı şahsi emellerine boyun eğmeğe zorlar. Burada Genaral'in mevkini kullanması, garnizondaki her birey üzerinde hak iddiasını meşrulaştırır. Aynı zamanda Marusya'nın bu talebe karşılığı, eşine duyduğu merhamet ve itaati de somutlaştırır. Bu evrende yaşayan her bir birey yazılı olmayan kanunların dayattığı formlara istemsizce bürünür. Marusya ve Şmit'in evlenmelerinin üzerinden üç yıl geçmesine rağmen mutluluklarıyla dedikodu konusu olan evlilikleri de çürümüşlüğün kurbanı olur. Teğmen Şmit, düzenin gerekliliklerine karşı güçlü gösterilen, itiraz eden tek bireydir, ancak o da bu özellikleri ile sistemin yok etmesi gereken bir karaktere dönüşür. Bu garnizondaki en büyük otorite konumundaki General Azançayev, Teğmen Şmit'i cezalandırarak garnizondan uzaklaştırır ve Marusya'ya kabul etmek zorunda kalacağı ahlaksız bir teklifle yaklaşır. Tüm bu göstergeler her bir bireyin otoriteye bir şekilde itaat etmenin bu düzene uyum sağlamanın başlıca şartı olduğunun göstergesidir. Ültimatomlar karşısında dik duran tek karakter Şmit çıkış yolunu intiharda bulur. Tüm düzensizliği ve dağınıklığına rağmen askerî garnizon, içindeki bireyleri ya dönüştürür ya da fiziksel olarak ortadan kaldırır.

Zamyatin'in *Dünyanın Bir Ucunda* yarattığı bu küçük evrende kullandığı betimlemeler, metaforlar ve karakterlerini cinsiyet rollerine göre aktarma biçimdeki aşırı uçlardaki unsurlar, aşırılıkların ve disiplinsizliğin insanın doğasına, toplumsal sistemlere zarar vereceğine dair bir uyarı niteliği taşımaktadır. Nitekim eserdeki

karakterlerin dönüşümü bunu açıkça ortaya koyar. Güç ve zalimliği ile resmedilen Şmit, mizacına ters biçimde intihara sürüklenir; eşinin güç ve zalimliğine boyun eğmekten haz duyan Marusya eşi için kendini feda eder, aynı zamanda onu aldatır. General Azançayev kadınlara ve yemeğe düşkünlüğü ile garnizondaki düzenin bozulmasının başlıca sebebidir; istikrarsızlığı yüzünden kendini ait olmadığı bu sistemin içinde bulan Teğmen Andrey İvanıç Polovets, sistemin gerekliliklerine teslim olur. "Cenaze Yemeği" ("Поминки") başlıklı son bölümde İvanıç'ın sisteme teslim olması, bir hayli sarhoş olduktan sonra: "Andrey İvanış ortaya atıldı, bir dakika durdu, geniş alnını sildi ve dizlerini dayandığı yere kadar yaylandırarak dans etmeye başladı" ifadesi ile aktarılır (Zamyatin, 2011, s. 236). Eserin zamansal ve mekânsal olarak düzleminde, birbiri ardına gelişen olaylar, bu evrenin birer parçası olan her bir bireyin ruhsal çözülüşüyle birlikte toplumsal cinsiyetin dayattığı normların çürüyen yapısını vurgulamaktadır. Zamyatin'in çağın modern dünyasına sıkışan kahramanlarının her biri içsel ve dışsal faktörler aracılığı ile şekillenir.

Sonuç

Dünyanın Bir Ucunda adlı öykü, erkek kimliğinin inşasının homososyal bağlar ve toplumsal cinsiyet rolleri temelinde nasıl şekillendiğini göstermesi bakımından dikkat çekici bir örnek sunar. Zamyatin, erkek egemen askerî yapıyı grotesk imgeler, metaforlar ve ironik anlatım yoluyla yer yer absürde varan biçimde eleştirirken, bireyin bu yapıya nasıl adapte olduğunu ya da bu yapının bireyi nasıl dönüştürdüğünü de etkili bir şekilde gözler önüne serer. Andrey İvanıç karakteri üzerinden gösterilen uyum/uyumsuzluk süreci, bireysel irade ile kurumsal baskının çatışmasını yansıtırken kadınların bu sistemde nesneleştirilişi ve cinsel mülkiyete indirgenmesi, militarist zihniyetin toplumsal cinsiyet düzenine nasıl sirayet ettiğini de açıkça ortaya koyar. Zamyatin'in eleştirisi yalnızca bireysel bozulmaya değil, bu bozulmayı mümkün kılan sistemsel yapılara yöneliktir. Bu bağlamda *Dünyanın Bir Ucunda*, yalnızca bir taşra garnizonunun betimlenmesinden ibaret değildir; aynı zamanda erkekliğin, iktidarın ve tahakkümün bir mikrokozmosu olarak okunabilecek güçlü bir yapısal eleştiridir. Bugün hâlâ dünyanın pek çok yerinde militarist söylemler siyasetin merkezinde yer almakta; kadınların kamusal alandaki temsili, savaş söylemleriyle bastırılmakta; erkeklik ise askerlik, güç ve tahakküm üzerinden yeniden üretilmektedir. Bu yönüyle *Dünyanın Bir Ucunda*, yalnızca tarihsel değil, güncel bir okuma için de zemin sunar. *Dünyanın Bir Ucunda*, edebiyatın toplumsal cinsiyet eleştirisi için nasıl bir araç olabileceğini kanıtlayan

öncü bir metindir. Zamyatin, bu eserle yalnızca Rus taşrasının kasvetini resmetmekle kalmaz; aynı zamanda militarizm, din ve ataerkilliğin iç içe geçtiği bir iktidar ağının bireyi nasıl yok ettiğini gösterir. Eserin güncelliği ise, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve militarist söylemlerin hâlâ küresel ölçekte varlığını sürdürdüğü modern dünyada daha da belirginleşir. Zamyatin'in distopik vizyonu, okuru, gündelik hayatın en sıradan pratiklerinde bile kök salmış olan şiddet döngülerini fark etmeye ve bunlara karşı direniş imkânlarını düşünmeye davet eder.

Etik Beyan

Çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında belirtilen tüm kurallara uyulduğu beyan edilmiştir.

Etik Kurul Onayı

Araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğu beyan edilmiştir.

Çıkar Çatışması ve Finansal Katkı Beyanı

Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması ve finansal katkı beyan edilmemiştir.

Kaynakça

Abişeva, O. K. (2008). Obrazı uyezdnogo goroda (na primere neorealistiçeskoy prozı Ye. İ. Zamyatina). *Vestnik Çelyabinskoy Gosudarstvennoy Akademii Kulturı i İskusstva*, *3* (15), 60-66.

Bakhtin, M. M. (2001). *Karnavaldan romana edebiyat teorisinden dil felsefesine seçme yazılar* (C. Soydemir, çev.). Ayrıntı.

Connell, R. W. (1995). *Masculinities.* University of California Press.

Gedik, E., Çakır, H. ve Coşkun, A. (2020). Bir inşaa süreci olarak erkeklik: Yozgat örneği, *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 84-95.

Hearn, J. (1996). Is masculinity dead? A critique of the concept of masculinity/masculinities. M. Mac an Ghaill (ed.), *Understanding masculinities: Social relations and cultural arenas* içinde (s. 202-217). Open University Press.

Karaca, B. (2010). Yevgeni Zamyatin ütopya algılarını yeniden kurarken. *Folklor/Edebiyat, 16*(63), 65-70.

Kimmel, M. S. (2001). *The gendered society.* Oxford University Press.

Kimmel, M. S., Hearn, J. ve Connell, R. W. (2004). *Handbook of studies on men and masculinities.* Sage Publications.

Komlik, N. N. (1999). Motivı russkogo eposa v povestyah Ye. Zamyatina "Uyezdnoye" tsikla ("Uyezdnoye", "Alatır", "Na kuliçkah"). *Vestnik TGU,* 2, 75-81.

Kulyapin, A. İ. (2003). Mejdu sobakoy i volkom: zoomorfnıy kod v proze Ye. Zamyatina. *İzvestiya Altayskogo gosudarstvennogo universiteta*, 4, 63-65.

Mayasov, A. İ. (2011). Glagolı reçevoy deyatelnosti kak sredstvo sozdaniya obraza v povesti Ye. İ. Zamyatina "Na kuliçkah". *Vestnik TGU*, *7*(99), 175-180.

Messerschmidt, J. W. (2019). *Hegemonik erkeklik: formülasyon, yeniden formülasyon ve genişleme* (S. Akyüz, vd., çev.). Özyeğin Üniversitesi Yayınları.

Polyakova, L. V. (1996). Povest Ye. Zamyatina na kuliçkah: renome, harakterı, poetika. *Vestnik Tambovckogo Universiteta*, 1, Seriya: Gumanitarnıye Nauki, 66-74.

Polyakova, İ. Ye. (2010). Spetsifika luboçnogo jesta kak osnovı plastiçeskogo risunka personajey "Uyezdnoye trilogii" Ye. İ. Zamyatina ("Uyezdnoye", "Alatır", "Na kuliçkah*"*). *Nauka İ Sovremennost,* Seriya: Literatura, 29-35.

Sayganova, İ. A. (2003). Mikrokosm proizvedeniye Ye. İ. Zamyatina i A. A. Bloka: Problema necvobodı geroya. *Vestnik TGU*, *3*(31), 29-35.

Şaytanova, İ. O. (2014). Rojdeniye manerı: mesto Ye. Zamyatina v literaturnoy traditsii. *Ye. İ. Zamyatin: Pro et Contra. Liçnost i tvorçestvo Yevgeniya Zamyatina v otsenke oteçestvennıh i zarubejnıh issledovateley antologiya* içinde (s. 53-92). İzdatelstvo Russkoy Hristianskoy Gumanitarnoy Akademii.

Vatandaş, D. D. C. (2011). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.

Zamyatin, Ye. (2011). *Polnoye sobraniye soçineniy v odnom tome.* İzdatelstvo Alfa Kniga.

Whitehead, S. M. (2002). *Men and masculinities: Key themes and new directions*. Polity Press.